

Helvetesdebatten

En rad prästmän har haft älskvärdheten att svara på Dagens Nyheters rundfråga rörande helvetestron. I det följande skall deras uttalanden sammanfattas och diskuteras. Som underlag för framställningen tjänar därjämte några moderna teologiska arbeten av svenska biskopar samt vissa inlägg i andra tidningar, Svensk Kyrkotidning, Svenska Dagbladet (biskop Cullberg) och Norrköpings Tidningar (prosten Sam Thysell).

Det mest slående i debatten är kanske oenigheten bland de sakkunniga. Går man in på skillnader av mera nyanserad art, finns nästan lika många ståndpunkter som uttalanden; ja, stundom kan man hos en och samma auktoritet finna två ståndpunkter. I huvudsak kan emellertid åsikterna uppdelas i följande kategorier:

1) Den rena helvetesläran med eviga kroppsliga straff. Mycket tyder på att den är den ordnart förkunnade i hela Norden. "Vi med hela den svenska kyrkan tror på ett helvete, vilket är så beskaffat, som den Heliga skrift därom vittnar", heter det i Svensk Kyrkotidning. Kyrkoherde Rosendal utlägger något närmare vad dessa kyrkans "tydliga och enkla utsagor" innebär. "Både kroppsliga straff och kroppslig salighet" hör till läran (dock att verktygen, de pinade likaväl som de saliggjorda, skall "vara Kristi förhållande lekamen lika" — vad det nu innebär).

2) Den något utspädda helvetesläran. Här talas om helvetet, men man antyder eller framhåller att dess beskaffenhet inte är känd eller beskriver denna beskaffenhet i oförståeliga ordalag. De mera teologiskt avancerade tycks i regel hålla på denna variant. Biskop Cullberg: "Även om Jesus inte med uttryckliga ord pekat på förtappelsens mörka möjlighet, skulle denna ändå framstå som en ofrånkomlig konsekvens av den kristna människosynen." I sitt arbete "Före gryningen" är hr Cullberg något precisare. Endast för "kristnorna... ges delaktighet i det eviga livet". På en fråga "är det allenast få som blir frälsta" svarade Jesus "kämpen för att komma in genom den trånga dörren"; här har Jesus för tanken dragit "en gräns, som icke får överskridas". På ungefär samma sätt uttalar sig biskop Aulén i "Den allmänliga kristna tron"; den eviga fördömsen innebär "skilsmässa från Gud", säger biskopen

med en något otydlig formulering (han kan väl inte mena bara att den inte troende får bli salig i en annan form än den för de troende reserverade). Liknande biskop Jonzon, som säger att helvetet inte får ses som något andligt och inte heller som något kroppsligt och sedan påstår sig inte bli förvånad över om hans svar "stämpas som ett nytt prov på prästers och teologers vanliga undanflykter och drömbildning". I samma stil även biskop Anderberg, som säger sig tro även på djävulen, men framhåller att han aldrig tänkt på några detaljer. Prosten Thysell uttrycker sig på en punkt med respektabel klarhet: "I varje fall är den hemiska läran om en aldrig upphörande pina helt oförenlig med kristen gudstro."

3) Helveteslära, men med en antydning om att det hela kanske slutar med salighet för alla; det är tanken på "apokatastasis" (utredd i Dagens Nyheter 8 augusti 1951 av kyrkoherde Erik Beijer). Professor Lindroth förklarar sig hålla på Augsburgska bekännelsen art. 17 — vilket om något är den rena helvetestron — men tänker sig att Gud, som "i sin allmakt har möjlighet att förinta själva ondskan... kan på vägar som vi ej känna draga även den gudfrånvända och motsträviga människan till sig för att han till sist skall bli allt i alla". I biskop Bohllins "Evangelisk troslära" kombineras på samma sätt under stor tvekan och efter långa utläggningar två oförenliga tankegångar; han slutar boken med "aningen, att hela skapelsen en gång skall varda Guds rike och att Kärlekens majestät skall varda allt i alla". Kanske menar professor Odeberg något liknande då han enligt ett föredragsreferat i en norsk tidskrift uttalar: "De ord, som Jesus har sagt om domen och förtappelsen, må vi låta stå i hela deras grymhet. Men samtidigt måste vi mycket kraftigt understryka, att den som har sagt dessa ord inte är någon grym och hämndgirig Gud, utan han som av kärlek till den fallna människan steg ned i vår eländiga tillvaro..."

4) Den rena meningslösheten. Så skulle måhända flera inlägg kunna kännetecknas. En särställning kräver dock sådana svar som professor Gerlemans: "För den som inser sin prekära situation får evangeliets ord om förtappelsen en tyngd och ett allvar som hon inte kan skaka av sig, även om de skulle vålla både intellektuella och moraliska svårigheter."

5) Avvisandet av helvetestron. Till denna grupp bland de svenska prästmän som yttrat sig i frågan hör så vitt man kan se prosten Hallén och kyrkoherde Svartengren.

Oenigheten är alltså betydande. Det bör i detta sammanhang erinras om vad kyrkans lära enligt den grundläggande Augsburgska bekännelsen är. Art. 17: "Kristus skall återkomma vid världens ände för att hålla dom, och han skall uppväcka alla döda; de fromma och utvalda skall han giva evigt liv och evärdelig glädje, men de ogudaktiga människorna och djävlarne skall han fördöma till att pinas utan återvändo" (professor von Engeströms översättning). Särskilt fördöms de "som anse, att de fördömda människornas och djävlarne straff en gång skall få sitt slut" samt (art. 9) de "som påstå, att barnen bli frälsta utan dop".

Debatten kännetecknas vidare av att de deltagande prästmännen helt utdömer varandras uppfattningar. Biskop Cullberg anser att den både hos oss och i Norge dryftade frågan om den eviga pinans fysiska eller psykiska art är "rena nonsens". Professor Lindroth stämplar "avståendet" från den bibliska helvetesläran som "liberal teologi" (i dessa kretsar ett mycket hårt ord) och anklagar samtidigt den rena helveteslärans ledare i Norge, professor Hallesby, för "missbruk av den allvarliga bibliska läran". Prosten Hallén betecknar sistnämnda lära som "rå och omänsklig".

Det antiintellektualistiska drag som präglar flertalet inlägg bör slutligen påpekas. Man inte blott är ologisk, utan prisar förvirringen. Man formligen gläds åt motsägelser och förklarar det vara fint med oklarhet och obegriplighet. Biskop Jonzon citerar ett bibelspråk som går ut på att den icke andlige ej kan förstå detta, "ty det måste utgrundas på ett andligt sätt"; detta innebär, såsom rektor Elgeskog understryker, att en biskop kan "säga nära nog vad som helst" till de inte troende, "som ju enligt denna knepsiga lärosats ingenting kan förstå". Biskop Bohllin kallar motsägelser för "antinomier"

och tycks därmed tro sig ha övervunnit dem. Biskop Cullberg finner rent av att "det är det sublimala med den kristna eskatologin att ingenting räknas ut på förhand, ingenting går som vi tänkte" (observera det fantastiska i dessa ord av en förkunnare som samtidigt hurtigt talar om hur det förhåller sig). Kyrkoherde Rosendal stannar i en viss oro över sina egna tankar, men tröstar sig med att han har "förtroende för Gud Fader". En klar uppfattning om vad saken gäller och vad kristendomen innebär tycks för många av dessa präster te sig som ett bevis på bristande andlighet.

Det återstår att dra några mera centrala slutsatser av debatten.